

Цього року наш університет вдесьте провів пробний тренінг ЗНО, у якому традиційно взяли участь школярі міста й області, навіть сусідніх. Чим приваблює наш тренінг? Очевидно, своєю демократичністю (учасники не лише не платять ніяких внесків, а ще й безкоштовно отримують зошит і набір профорієнтаційної документації) та об'єктивністю оцінювання. Дехто з учасників навіть запитував про можливість апеляції!

У зошиті репрезентовані всі рівні української мови – від фонетики до синтаксису, а також елементи стилістики.

Почнемо з фонетичного рівня. Завдання №12: Усі приголосні тверді у словах рядках (далі наводяться рядки слів). Типова помилка: забувають, що **й** в українській мові – споконвіку м'який, середньоязиковий; шиплячі приголосні (унаслідок депалаталізації) тверді або напівпом'якшені. Під впливом суржикомовності багато хто некоректно визначив рядок.

Орфоепічний рівень. Завдання №5. Неправильно наголошений склад є у слові (ніздря, піала, олень, отаман). Слово – *піала*, наголос падає на останній склад. Решта слів наголошена правильно, але школярів збивають з пантелику російськомовні аналоги, що наголошуються по-іншому.

Лексичний рівень. Завдання №3. Лексичну помилку допущено в рядку: явка обов'язкова, у добрих стосунках, закон набирає чинності, на цей момент. Очевидно, помилково буде вживати словосполучення *явка обов'язкова* (має бути *присутність обов'язкова*). Чужомовний вплив.

Фразеологічний рівень. Завдання 24. Доберіть до кожного фразеологізму синонім. Наводяться 4 фразеологізми і 5 гіпотетичних синонімів-відповідників. Слід сказати, що паремійний фонд нашої мови дуже багатий, укладався віками, семантика деяких ФО є непрозорою, затуманеною. Ось так вийшло і з фразеологізмом «туман вісімнадцятий», даруйте за каламбур. Вони вже не шукають синонім, їх цікавить, чому саме 18-ий. Відповідь мала бути така: голова з вухами – туман вісімнадцятий (значення

– *нерозторопна людина*). Наших дітей слід невимушено, принагідно долучати до сприймання, розуміння значення тієї чи тієї фразеологічної одиниці. Наприклад, була реальна житейська ситуація: одна колега запитує іншу про те, як давно пішла з кафедри третя колега. У відповідь почула: «Давненько. Уже собака сліду не бере». От вам і стилевжиток ФО. Або: «Тільки навідайся в ту контору – зразу мокрим рядом накриють».

Словотвірний рівень. Завдання 6. Спільнокореневими до слова *сон* є всі слова, крім *засинати, осоння, заснути, безсоння*. Ясна річ, якби діти відали, що таке *осоння* «незатінене місце, що освітлюється та обігрівається сонцем», то вони б правильно зорієнтувались, а так – хто в ліс, а хто по дрова. Ми свідомі того, що будова слова у шкільному курсі вивчається в супроводі до тієї чи тієї частини мови, і дуже складно розвинути в учнів уміння бачити й розрізняти ті «цеглинки», з яких і будується, власне, слово. Однак прагнути треба.

Морфологічний рівень. Завдання 11, 15, 28. Частиномовна диференціація спричиняє неабиякі труднощі для школярів: розрізнення прислівників і прийменників (типу *назустріч*), іменників і числівників (*десяток, сотня*), сполучників і часток (*ні*). Окрема тема – це правопис прислівників, часток. Мало хто впорався з таким завданням, а воно повторюється з року в рік. Збірні числівники та їх уживання – теж притча во язицех. Особливо в поєднанні з іменниками.

Синтаксичний рівень. Пунктуація. Завдання 4, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 27. Типові помилки: школярі не бачать ускладнювальних елементів речення, а звідси – некоректно поставлені пунктограми на позначення однорідних членів речення, відокремлених членів речення, вставних і вставлених конструкцій, різнотипних зворотів. Тому слід звернути увагу майбутніх абітурієнтів на ці моменти. Також варто акцентувати на тому, що в українській мові починати речення дієприслівниковим зворотом не

годиться, оскільки часто-густо виходить алогізм (завдання 20). Односкладні речення не завжди розрізняються випускниками, а тут ще й «підступність» формулювання: типів односкладних речень наводиться 4, а прикладів – 5 (завдання 27). До мене особисто підходив юнак і спантеличено говорив: «Вот смотрите – здесь несоответствие, разное количество!». Тому необхідно заздалегідь готувати учнів до таких «несоответствий». Я свідома того, що навчальний рік іще триває, синтаксис іще в процесі вивчення, *але!* Типологію простих і складних речень нам треба наполегливо роз'яснювати дітям на конкретних прикладах.

Стилістика. Завдання 2, 7, 14, 17, 20. Стилістика теж не вивчається в курсі середньої школи як окрема дисципліна, але принагідно все ж намагаймося викладати ази стилістичних знань. Ось, приміром, завд. 2 «Редагування не потребує словосполучення» і наводяться ці словосполучення. Діти чи то не розуміють завдання, чи то недобачають, але творять чудеса. У 14-му завданні якраз та притичина, про яку вже йшлося: речення починається дієприслівниковим зворотом: *Поципуючи соковиту траву, в коня задоволено мружилися очі.* У 20-му завданні аналогічна проблема – коректно побудувати речення з дієприслівниковим зворотом на початку.

І ще один болючий момент: власне висловлення. Майже 40 відсотків абітурієнтів його не пишуть. Або пишуть украй пагано. Причина усім відома: дуже низька читацька культура, необізнаність з основними історико-політичними подіями в Україні та за її межами.

Цьогоріч тема звучала так: *Проблема єдності й свідомості українського народу.* Як на мене, досить актуальна. При цьому слід було посилатись на літературні, мистецькі твори, зазначати назву й автора.

Ось тут і почалося. Вчитаймося лишень у ці перли: *Богдан Галицький (замість Данило), твір Панаса Мирного «Кайдашева сім'я», у творі*

Марусі Чурай «Маруся Богуславка», у романі «Ярослав Мудрий» Олександр Олесь повідав нам про життя одного з правителів стародавньої України і т.д.

Стилістичні перли: сучасні українці втрачають свою свідомість у пошуках кращого життя за кордоном; зараз успішність країни знаходиться в скрутному становищі; чому ж ми суперечимся за землі, за націю; є благодії, які допомагають продуктами нашим солдатам; прикладом такого кохання до рідної землі є Богдан Хмельницький, Леся Українка; мені й тринадцяти й минало; понуривши в історію вже в дорослому віці, в її душі проснулася єдність, і вона зрозуміла, що таке бути українкою; поет каже, що історію треба знати з перших вуст, бо книги її переробляють; другим прикладом може бути приклад з мого життя.